

ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Кравченко Г. Ю.

Мовмига Н. Є.

Вступ

Сучасна людина все більше прагне займатися цікавою справою, завдяки якій можна отримати реальний результат, визнання, певний прибуток. Останнім часом усе більше ваблять шляхи невідомі, нестандартні, де інтегруються міжособистісні інтереси та можливості. Одним із таких шляхів є участь у різних за своєю направленістю, значенням, змістом діяльності проектах. Різноманітні проекти витікають із тих чи інших життєвих завдань: освітніх, виробничих, споживчих, у тому числі пов'язаних із проектами вирішення соціальних проблем. Ідеї проектів реалізуються в освітній і навчальній практиці як універсальний засіб для розвитку ініціативи, творчої самостійності людини, забезпечення зв'язку знань із життям, із працею, з наукою.

Проектний підхід до управління соціальними системами розглядається в численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених: С. Гудзовського, В. Лукова, Т. Дрідзе, А. Пригожина, О. Генісаретського, П. Завліна, Б. Твісса, Д. Гелбрейта. Цей напрям сучасного інноваційного розвитку є дуже актуальним.

Науково-практична діяльність у закладах вищої освіти в межах проекту має конкретні освітні цілі, охоплює дослідження та розв'язання проблем, передбачає використання різних матеріалів. Проектування в освітньому процесі передбачає визначення діяльності викладача та студентів у їхній особистісно розвивальній професійній взаємодії. Науково-педагогічна література достатньо широко подає інформацію щодо історії виникнення методу проектів, зокрема проектної діяльності в педагогічній галузі. У 1702 році Королівська Академія Архітектури в Парижі оголосили серед студентів

конкурс будівельних планів, ескізи яких були названі проектами. З того часу зберегли свою актуальність три ознаки поняття «проект», а саме: отримання знань у процесі реалізації проекту; залучення фактів дійсності в процесі проектної діяльності; одержання конкретного продукту, досягнення запланованого результату.

Вагомим є внесок видатних педагогів, які започатковували цей метод і отримали значні результати в реалізації своїх педагогічних ідей завдяки впровадженню нової технології – проектної. Визнаний світом досвід педагогів-гуманістів, новаторів свого часу Джона Дьюї (1859–1952 рр.) – «Школи майбутнього», Овіда Декролі (1871–1932 рр.) – проектні тижні «Школи для життя, через життя», що отримали назву «бельгійського методу проектів», Селестена Френе (1896–1966 рр.) – «Школа успіху і радості» – заклали теоретичне підґрунтя методу проектів. Їхній послідовник В. Кілпатрік на початку ХХ століття в статті «Метод проектів» (1918) запропонував спосіб побудови освіти, у центрі якої знаходиться проектна діяльність, що заснована на засадах «природних законів освіти». Ідеї методу проектів знайшли своє відображення в практиці українських педагогів: А. Макаренка – «Коллективна творча справа», В. Сухомлинського – «години милування природою» у школі радості під голубим небом, Г. Ващенко – розвиток творчих здібностей учнів на основі методу проекту, О. Пехоти – навчальне проектування на основі інтегрування знань, умінь, творчості, Є. Павлютенкова – моделювання в системі освіти, О. Мармази – стратегічне управління: програмно-цільовий підхід, Є. Полат – різновиди педагогічного проектування. Раціональне поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування зробили означений метод популярним в освітніх закладах США, Англії, Німеччини, а з 90-х років – і в Україні у зв'язку з розвитком ідей оновлення освіти.

Тому на сучасному етапі розвитку системи освіти проектування стає інтегрованим компонентом модернізації системи вищої освіти і дає можливість значно впливати на процеси підвищення її якості.

1. Проектний підхід в управлінні освітньою діяльністю студентів закладів вищої освіти

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті України, стали ознакою кожного закладу вищої освіти, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності вищої школи педагогічних технологій, спрямованих на його вдосконалення, розвиток мотивації студентів до навчання, підвищення пізнавальної активності та самостійності. Розвиток якостей, які сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності є передумовою оптимізації професійно-педагогічної та професійно-технологічної підготовки. Це висуває перед кафедрами закладів вищої освіти завдання: створення сприятливих умов для розвитку кожного студента; підвищення його інтелектуального потенціалу; всебічного врахування індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів; надання можливостей для самореалізації та становлення студента як суб'єкта освітнього процесу.

Змістові аспекти проблеми оновлення національної професійної освіти України в цьому напрямі дослідження знайшли відображення у працях В. Гузеєва, І. Зязюна, Ю. Краснова, В. Кременя, В. Лутковського, Н. Ничкало, Н. Побірченко, О. Пометун, С. Сисоєвої, М. Сметанського та ін.

Інноваційна діяльність у навчанні студентів закладів вищої освіти має різні форми й потребує принципово нових механізмів взаємодії теорії і практики. Одним із ефективних, проте мало використовуваних у сучасному інноваційному освітньому середовищі кафедр, є *метод проектів*.

Передумову впровадження методу проекту в практику освітньої діяльності кафедр закладів вищої освіти становлять два основні мотиви: *пошук методів, які давали б змогу представити освітній процес як організацію переважно самостійної роботи студентів та прагнення розглядати освіту більш широко, ніж просто передачу певного обсягу знань.*

Термін «проект» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект – це намір, який буде здійснено в майбутньому.

За визначенням А. Дахіна, термін «проект» має декілька значень. По-перше, проект – це попередній (орієнтований) текст документа (проекту концепції, проекту стандарту освіти, проекту програми тощо). По-друге, проект розуміють як певну акцію, сукупність заходів, об'єднаних програмою, або організаційну форму цілеспрямованої діяльності – дослідницької діяльності тих, хто навчається. По-третє, це діяльність, спрямована на створення (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі¹.

Таким чином *проекткування* – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті².

Важливого значення має думка, що цінність проектної технології полягає не так у результатах, як у самому процесі отримання цих результатів. Застосування методу проектів сприяє реалізації певних педагогічних завдань, що стоять перед викладачами: *інтенсифікації освітнього процесу, підвищенню його ефективності та якості результатів навчання студентів; системній інтеграції предметних завдань, розвитку вмінь експериментально-дослідницької діяльності студентів; побудові відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному учасникові (викладачу, студенту)*

¹ Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 344 с.

² Сазоненко Г. С. Перспективні освітні технології: наук.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.

власну траєкторію самоосвіти; формуванню інформаційної культури як студентів так і викладачів.

При цьому не звертати увагу на роль мотиваційного розвитку, який є процесом керованим не можна. Починається він із професіоналізації процесу навчання у вищій школі шляхом створення професійно-креативного освітнього середовища. У такому середовищі складається система умов організації життєдіяльності майбутніх спеціалістів, які спрямовуються на формування їхнього ставлення до світу, до своєї майбутньої професійної діяльності.

Таким чином ефективність роботи за проектом обумовлюється низкою чинників. Розглянемо їх.

Передусім проектну діяльність можна впроваджувати тільки за ініціативи професорсько-викладацького колективу співробітників кафедри, яка ґрунтується на свідомому прагненні до цієї діяльності, реалізація якої результативна тільки у тісній співпраці із студентами. Це стає можливим завдяки тому, що студенти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу.

За такого підходу результативний проект повинен: *мати практичну цінність; передбачати проведення студентами самостійних досліджень; бути однаковою мірою не передбачуваним як у процесі роботи над ним, так під час її завершення; бути гнучким щодо напрямку роботи і швидкості її виконання; передбачати можливість розв'язання актуальних проблем; давати студенту можливість навчатися відповідно до своїх можливостей; сприяти прояву здатностей студента під час вирішення завдань більш широкого спектру; сприяти налагодженню взаємовідносин між студентами³.*

Дослідницький проект за змістом може бути: *монопредметним* (виконується на матеріалі одного предмета); *міжпредметним* (інтегрується суміжна тематика декількох предметів; підсумковим, коли за результатами

³ Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 344 с.

його виконання оцінюється засвоєння студентами певного навчального матеріалу; *поточним*, коли на самоосвіту і практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання.

За дослідженням Д. Джонсон успіх роботи, так само, як і досвід, якого набувають студенти, значною мірою залежить від взаємовідносин, які складаються між студентом і викладачем, котрий керує студентським проектом⁴.

Серед негативних факторів, наявність яких знижує ефективність цих взаємовідносин, англійський науковець особливу увагу акцентує на таких, як:

1. *Особистісний фактор*: неувага з боку викладача; бар'єри у спілкуванні, що виникають унаслідок різниці у віці; різний підхід до роботи.

2. *Професійний фактор*: викладачі недостатньо обізнані в тій галузі, що пропонується для дослідження; студенти спрямовуються у хибному напрямі; низька мотивація.

3. *Організаційний фактор*: у викладача занадто багато студентів; організація процесу навчання призводить до ізоляції студента; недостатня забезпеченість технічної бази.

Під час проектної діяльності викладач є не транслятором готових знань в оптимальному вигляді й оптимальній логіці викладання, а рівноправним співучасником процесу здобуття, обробляння, аналізу й подання знань студентам. Це значно складніше, вимагає додаткового часу та додаткових зусиль і від студентів, і від викладача.

Тема проекту повинна бути актуальною, реалістичною у виконанні, а запланована організація реалізації проекту має припускати його гнучкість і внесення змін у процес виконання. Теми проекту можуть запропонувати як викладачі, так і самі студенти. Таким чином студенти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу, залежно від їх інтересів та можливостей.

⁴ Джонсон Д., Джонсон Р., Джонсон-Холубек Э. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве. Спб., 2001. 245 с

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її розв'язання. Це є одним із завдань особистісно орієнтованого навчання студентів закладів вищої освіти. Викладач повинен бути обізнаним щодо дослідницьких і пошукових методів: уміти організувати і проводити дискусії, «не придушуючи» ініціативу студентів своїм авторитетом, тобто *вміти управляти проектами та проектною діяльністю* (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст життєвого циклу управління проектами

(за Н. Ковшун) [4]

<i>Основна діяльність</i>	<i>Основні результати</i>
Стартовий стан	
Формування назви проекту	Підвищення значущості проекту
Визначення джерел проекту	Попереднє виявлення факторів позитивного та негативного впливу
Уточнення цілей проекту та засобів їх досягнення	Сформована стратегія проекту
Визначення всіх вимог та сподівань щодо результатів проекту	Наявність основних критеріїв відбору учасників проекту
Складання загального плану робіт із проекту	Можливість переходу до наступного етапу реалізації проекту
Етап підготовки	
Складання детального плану робіт із проекту	Установлення конкретних завдань, термінів та виконавців
Мобілізація підтримки	Установлення зовнішніх та внутрішніх контактів (спонсори, адресні групи) з групами учасників проекту
Формування проектної команди	Складання бюджету проекту
Визначення необхідних ресурсів	Проведення необхідних тренінгів, семінарів та нарад із виконавцями
Розподіл завдань, повноважень та ресурсів між виконавцями	Поінформованість громадськості щодо цілей проекту
Проведення попередньої презентації проекту (анотація проекту)	

Етапи реалізації	
Формування мережі взаємодії	Сформовано бази даних та механізм контролю графіка робіт і бюджету проекту. Створено імідж проекту
Створення системи збору та обробки інформації	
Керівництво процесом виконання робіт	
Контроль взаємодії проекту із зовнішнім середовищем	
Етап завершення	
Аналіз і оцінка основних результатів проекту	Оцінено ефективність проекту
Підготовка та презентація підсумкового звіту	Наявна інформація про сильні та слабкі сторони виконавців та керівників проекту
Здійснення заходів щодо розповсюдження проекту	Є можливість для розробки та впровадження аналогічних проектів.

Як бачимо чіткість організації проектування визначається конкретністю постановки мети, визначенням запланованих результатів, виясненням вихідних даних. Дуже ефективним є використання невеликих методичних рекомендацій чи інструкцій, де вказується необхідна і допоміжна література для самоосвіти, вимоги викладача до якості проекту, форми і методи кількісної оцінки результатів, алгоритми проектування.

Тому роботу над проектом необхідно організувати таким чином, щоб студенти навчалися: визначати основні і поточні (проміжні) мету і завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати і аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що потребується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування⁵.

Головними складовими професійно-креативного навчально-виховного освітнього середовища виступають: сучасні засоби навчання, зокрема аудіовізуальні, що мають чітку професійну спрямованість; активні методи

⁵ Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16–21.

навчання («мозковий штурм», «метод кейсів», метод проектів тощо); сучасні технології навчання, такі як «Дебати», «Диспут», «Колаж», ігри-тренінги тощо; науково-дослідна робота студентів різного рівня складності стосовно проблем майбутньої професії.

Найпоширенішими методами студентських досліджень, крім роботи із літературою, є бесіди, опитування, анкетування, тестування, аналіз отриманих результатів, побудова схем, діаграм, таблиць тощо. В ході роботи студенти уточнюють отриману тему, по-новому її осмислюють, в результаті роботи роблять несподівані, часом парадоксальні висновки. Результати досліджень під час виконання проектів студенти оформлюють різним чином: готують презентації, веб-сторінки, буклети, стінні газети, ілюстрації, реферати, усні доповіді тощо. Заключний етап роботи – це захист проекту і презентація виконаної роботи. Виконаний проект можна презентувати на науково-практичній конференції, що проводить кафедра в межах закладу.

Отже, пошуково-дослідна діяльність стає першою сходинкою до науково-дослідницької діяльності студентів, яка є однією з форм самовираження особистості студента, розвиває його творче мислення ініціативність, самостійність. Важливими особливостями самостійної роботи виступає те, що, по-перше, вона має яскраво виражений пізнавальний характер, а по-друге, формує професійну самостійність, здатність до творчого розв'язання не лише навчальних завдань, але й тих, що виникатимуть у подальшій професійній діяльності в умовах реального виробництва. Водночас використання проблемних, інтерактивних методів навчання є першою сходинкою до формування інтересу до самостійного пізнання нового, якщо цей інтерес постійно підкріплюється відповідними завданнями, діяльністю, інакше відбувається його поступове згасання саме до четвертого курсу, коли майбутній фахівець може активно займатися науково-дослідницькою роботою.

2. Технологія організації проектної діяльності студентів закладів вищої освіти

В Україні застосування педагогічного проектування в галузі навчання особливо активізується на рубежі ХХ – ХХІ століть у зв'язку з реформуванням системи освіти. На практиці метод проектів розглядається як інновація, метою якої є створення умов, за яких студент оволодіває вмінням активно здобувати, оновлювати, розвивати свої знання та творчо їх застосовувати.

Проектний підхід в управлінні освітньою діяльністю – це вмотивована на основі професійно-особистісних цінностей, цілеспрямована колективна або групова діяльність, яка охоплює актуалізацію і теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, концептуалізацію задуму.

Проектний підхід удосконалює особистісну педагогічну систему і виконує *дидактичні, пізнавальні, розвивальні, виховні та соціалізуючі функції, які конкретизуються у відповідних завданнях, що ставляться перед студентами*⁶.

Дидактична функція: вироблення вміння конструювати свої знання, ознайомлення зі способами роботи з інформацією, формування вміння презентувати результати своєї роботи, формування навичок самоорганізації.

Пізнавальна функція: підвищення мотивації студента до отримання нових знань, формування вміння продукувати, аргументувати та захищати свої власні ідеї; формування навичок емоційно-вольової поведінки.

Розвивальна функція: розвиток творчих і дослідницьких здібностей особистості студента: розвиток здібності до самовизначення і цілепокладання; розвиток критичного мислення, навичок аналізу та рефлексії; розвиток комунікативних умінь та навичок. *Виховна:* виховання значущих загальнолюдських цінностей; виховання почуття відповідальності та самодисципліни.

⁶ Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16–21.

Соціалізуюча: формування навичок спілкування в соціумі, вироблення власного погляду на події, осмислення своїх можливостей та усвідомлення власної значущості під час роботи в команді, програмування діяльності та її реалізації.

Логіка організації проектування передбачає попереднє опрацювання ідей, варіантів нового, конструювання і моделювання частин, сприяє безпосередньому досягненню результату на основі таких принципів: *прогностичності, покроковості, нормування, зворотного зв'язку, продуктивності, культурної аналогії, саморозвитку.*

Принцип прогностичності обумовлений природою проектування та орієнтований на майбутній стан професійної компетентності, створення її інноваційних зразків. У цьому сенсі проект може бути визначений як покрокове здійснення потрібного майбутнього.

Принцип покроковості (поетапності) припускає поступовий перехід від проектної задуми до формування образу мети і образу дій. Від нього – до програми дій та її реалізації, причому кожна подальша дія ґрунтується на результатах попередньої.

Принцип нормування вимагає обов'язковості проходження всіх етапів створення проекту в рамках регламентованих процедур, у першу чергу пов'язаних із різними формами організації мислення.

Принцип зворотного зв'язку нагадує про необхідність після здійснення кожної проектної процедури отримувати інформацію про її результативність і відповідним чином коректувати дії.

Принцип продуктивності підкреслює прагматичність проектної діяльності, обов'язковість її орієнтації на отримання результату, що має прикладну значущість.

Принцип культурної аналогії вказує на адекватність результатів проектування певним культурним зразкам, досягненням людства.

Принцип саморозвитку стосується як суб'єкта проектування на рівні активності, так і створення нових проектів у результаті реалізації поставленої

мети. Рішення одних завдань і проблем приводить до постановки нових, що стимулюють розвиток нових форм проектування⁷.

Невід'ємною частиною проектної діяльності в навчальній діяльності є формування загального поля проблем, під час аналізу яких вибудовується предмет проектування, конкретизація того, що хочемо створити. На перший план виходить важливість виділення пріоритетних проблем, розв'язання яких дозволить ефективно вибудовувати систему роботи, створювати умови формування професійної компетентності студентів та їх професійному зростанню.

Важливо знати і враховувати особливості проектування, що визначають результати проектної діяльності навчальної дисципліни.

Різні види проектування орієнтовані на створення і перетворення різних об'єктів та предметів (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні та результат проектування

Рівні проектування	Результат проектування
<i>Концептуальний</i>	Концепція, модель, проект результату
<i>Змістовний</i>	Положення, програми, стандарти
<i>Технологічний</i>	Посадові інструкції, організаційні схеми керування, плани, технології
<i>Процесуальний</i>	Алгоритм дій, дидактичні засоби, програмні продукти, методичні рекомендації, розробки навчальних тем дисциплін

О. Прикот, В. Виноградов, А. Моїсеєв у контексті теоретичних основ проектування відзначають необхідність звернення уваги на схожі з ним явища за зовнішніми значеннями: наукові дослідження, планування, проєкція, передбачення, прогнозування, моделювання, конструювання⁸.

⁷ Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16–21.

⁸ Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 80 с.

Ці значення можна звести в таблицю за етапами та об'єктами педагогічного проектування, що доцільним є для викладачів кафедр, які є координаторами студентських проектів (табл. 3).

Таблиця 3

Етапи та об'єкт педагогічного проектування

Етапи педагогічного проектування	Об'єкти педагогічного проектування		
	Педагогічні системи	Педагогічні процеси	Педагогічні ситуації
<i>Педагогічне моделювання</i>	Закони, статuti, концепції, положення	Теоретичні погляди, навчальні програми тощо	Мрія, прагнення, уявлення, особистий щоденник студента, портфоліо
<i>Педагогічне проектування</i>	Кваліфікаційні характеристики, професіограми, навчальні плани, навчальні програми, посадові інструкції тощо	Розклади, графіки, вимоги до проведення навчально-пізнавальної діяльності в закладах вищої освіти, конференції, олімпіади, стажування тощо	Конспекти (плани) занять, плани проведення різних форм науково-методичної роботи, методичні рекомендації тощо
<i>Педагогічне конструювання</i>	Правила внутрішнього розпорядку, плани роботи (річний, місячний, гуртків, клубів, ТТК) тощо	Календарні плани, сценарії, наочні посібники, підручники	Алгоритм індивідуальної консультації, тематичного контролю, план засідань ТТК та ТТГ, ініціативних груп

Розглядаючи метод проектів необхідно звернути увагу, що в основу технології його реалізації покладено науково-дослідну роботу студентів, яка вибудовується на засадах співтворчості студентів та викладачів. Зрозуміло, студенти перших курсів (а точніше I-III) ще не спроможні повністю включатися до науково-дослідної роботи внаслідок недостатньої професійної, наукової підготовки. Але, на нашу думку, все ж доцільно залучати їх до пошуково-дослідницької роботи, оскільки репродуктивна самостійна робота не може бути достатньо ефективною під час формування самостійності як професійної якості особистості.

Найскладнішим для впровадження у навчальний процес дослідницьких проектів є організація цієї діяльності, а особливо *підготовчий етап*. Викладачі при плануванні на навчальний рік мають виділити в навчальних дисциплінах провідну тему чи декілька тем, які будуть винесені на проектування. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння студентами необхідних знань і формування необхідного досвіду. Але викладачам слід мати на увазі, що проект студента дуже часто може перетворитися в реферат, а реферат просто «витягується» із Інтернету.

На жаль, шкільна система навчання наголошує на репродуктивних видах діяльності. Перехід до навчання у вищій школі та підвищення питомої ваги самостійної роботи під час виконання проекту, викликає у студентів молодших курсів певне незадоволення, оскільки вони не мають необхідних умінь і навичок саме такої творчої самостійної роботи, в них майже відсутні чітко усвідомлені мотиви і настанови на таку роботу. Пошуково-дослідна робота на молодших курсах спрямовується на організацію навчально-пізнавальної діяльності, яка сприяє надбанню студентами нового досвіду. При цьому студенти залучаються до процесу самостійного збору та опрацювання інформації, набуття знань і пошуку шляхів розв'язання проблеми. Пошуково-дослідна діяльність передбачає самостійну роботу з навчальною, науково-популярною та довідковою літературою, використання таких джерел нових знань, як аудіо-, відео-програм, системи Internet, комп'ютерних бібліотек, електронних підручників, веб-сайтів тощо. До пошуково-дослідної діяльності можна віднести: бібліографічний пошук, краєзнавчу роботу, дискусії з наукових проблем, моделювання певних процесів, фактів явищ, проведення навчального дослідження, допомогу студентам старших курсів, магістрантам, аспірантам у проведенні дослідження, в обробці його результатів тощо.

Науковець О. Мармаза зазначає, що у проектуванні великого значення надається складанню відповідної програми (плану).

Програма – особливий вид проекту, що виконує в першу чергу конструктивну функцію, коли пріоритетним стає вибудовування конкретних дій, направлених на досягнення визначеної зовнішності предмета проектування. У структуру програми входять відомості про цілі, уявний продукт, засоби його отримання, а також відомості про об'єкти перетворення і процедури управлінської діяльності в рамках проектування⁹.

Проектна діяльність припускає постійну корекцію дій на основі зворотного зв'язку, зіставлення первинного задуму і проміжних результатів у просуванні до мети.

Особливість діяльності в проекті така, що тільки за умови виконання студентом визначених для нього завдань і подальшого «обміну» між учасниками отриманих результатів з'являється можливість подальшого просування проектування до вершин професіоналізму.

Великого значення в учасників проектування набуває усвідомлення передбачуваних результатів, наявність критичного ставлення до своїх дій, уміння у проектуванні позитивно сприймати спостерігачів (супервайзерів), експертів або інших «супровідних» осіб, аналітиків у процесі рефлексії.

Рефлексії має велике значення в досягненні запланованої студентами вершини, у розкритті творчої професійної думки, перевагах досконалості передбачуваного, продовженні безпосередньої роботи з корекції первинного задуму. Рефлексія – це не тільки знання або розуміння суб'єктом самого себе, але і з'ясування того, як інші знають і розуміють певні особливості, усвідомлення їхніх емоційних переживань і когнітивних (пов'язаних із пізнанням) уявлень, формування психологічної готовності прийняти будь-яку, навіть критичну думку, отриману в ході рефлексії. Адекватна рефлексія може проводитися на основі залучення незалежних експертів, у ході самооцінки результатів проекту відповідно до вибраних критеріїв; у ході рефлексії з'ясовується успішність і цілісність проектування як спільної діяльності, включаючи її цілі, зміст, форми, способи здійснення.

⁹ Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 80 с.

Розробка теоретично-методологічної основи впровадження проектних технологій, зокрема методу проектів, в управлінні освітньою діяльністю студентів у закладі вищої освіти на соціально-економічному, філософському і науково-технічному рівнях забезпечують пошук раціональних шляхів і методик використання проектних технологій.

Сучасний український науковець і практик Г. Сазоненко визначає освітянський проект як науково обгрунтовану систему дій з метою розв'язання проблеми (реалізації намічених завдань) задля досягнення конкретних результатів, що фіксують кількісними та якісними показниками. Проектна діяльність, як і будь-яка інша, складається з трьох основних компонентів: орієнтовно-мотиваційного, операціонально-виконавчого та рефлексивно-оцінювального. Управління процесами формування проектної діяльності передбачає відпрацювання студентом кожного з компонентів цієї діяльності¹⁰.

Метою проектної діяльності є розвиток у студентів уміння самостійно здійснювати всі її етапи й переходити з одного етапу на інший: від формулювання мети власної діяльності до адекватного виконання проектних операцій, від реалізації проекту до самоконтролю і самооцінки, тобто вміння здійснювати операційно-виконавчі функції.

Формування проектної діяльності проходить кілька стадій: ознайомлення з новим видом діяльності, усвідомлення його змісту; початкове оволодіння ним; нарешті, самостійна розробка етапів проекту. Таким чином, формуються вміння, які складають здатність виконувати проектні дії.

Для побудови реальної моделі проектно-технологічної діяльності в умовах закладу вищої освіти необхідно:

¹⁰ Сазоненко Г. С. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.

- організувати кафедрами відповідний комплекс стимулів, що спонукатимуть розвиток у студентів проєктивного мислення, інтерес до проєктно-технологічної діяльності;
- ознайомити студентів з алгоритмом здійснення проєкту, технологічними компонентами процесу;
- створити атмосферу творчої міжособистісної взаємодії викладачів та студентів на всіх етапах здійснення проєктного задуму;
- сприяти активізації соціальної активності всіх учасників проєктно-технологічної діяльності, емоційному переживанню самого процесу.

В умовах управління навчальною роботою студентів на основі проєктної діяльності необхідно визначити провідні теоретичні ідеї; означити принципи, на яких буде вибудовуватися проєктна діяльність як система; домовитися про використання технологічних елементів та прийняти відповідне рішення щодо очікуваного результату – мети.

Висновки

Отже, аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що існують різні підходи до визначення суті, структурних компонентів проєктування в цілому й педагогічного проєктування зокрема.

Проєктна діяльність пронизує сьогодні всі сфери функціонування промислових підприємств: у маркетингу – це проєкти маркетингових досліджень, рекламних акцій, виведення на ринок нових продуктів, завоювання нових ринків збуту; у дослідно-конструкторських підрозділах – це проєкти розробки нових продуктів, технологій; на виробництві – проєкти освоєння випуску нової продукції, технічного переозброєння, впровадження нових технологій.

Інноваційний напрям сучасної освіти обумовлюється тим, що у сьогоднішніх умовах інноватика перетворилась на ключовий фактор зростання конкурентоздатності та забезпечення економічного росту країни. В області освіти, інновації, частіше складаються із розробки нових методів навчання.

Таким чином узагальнюючи все вищевикладене, можна дійти *висновку*, що сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Студенти набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне професійне життя, які проектують у навчанні.

Необхідність застосування проектного підходу зумовлена тим, що сьогоднішня вища освіта є сучасником процесу зародження нового світового відкритого освітнього простору. Ті, хто розпочав застосування методу проектів, вважають його однією із складових освітньої політики майбутнього, тому що передбачає глобальну освіту особистості студента й глибоке педагогічне оновлення системи професійної діяльності викладачів. Проектна технологія має бути використана як доповнення до інших видів прямого або непрямого навчання студентів, як засіб прискореного росту особистості студента як у особистому плані, так і в академічному.

Важливим є у проектній діяльності визначення стандартів і регламентів роботи проектних команд, формування відповідного механізму фінансування проектів. Особливо актуальними ці питання стають у тому випадку, коли формуються спільні проекти замовник – заклад вищої освіти. Тому ці питання будуть предметом нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джонсон Д., Джонсон Р., Джонсон-Холубек Э. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве. Спб., 2001. 245 с.
2. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование [Текст] : монография. – Новосибирск: Изд-во НИПКиПРО, 2005. 230 с.
3. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 344 с.
4. Кравченко Г.Ю. Проектний підхід у системі підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів. Модернізація

післядипломної педагогічної освіти. *Імідж сучасного педагога*.
Полтава: ТОВ «АСМП», 2012. №10 (129). С. 13-16.

5. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності.
Імідж сучасного педагога. 2009. № 10. С. 16–21.

6. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Х.: Основа, 2003. 80 с.

7. Полат Е.С. Метод проектів. *Метод проектів в университетском образовании* / [под общ. ред. М. А. Гусаковского]. Минск: БГУ, 2008. С.34–42.

8. Сазоненко Г.С. Перспективні освітні технології: наук.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.

Анотація. У статті розкрито значення впровадження методу проектів у практику освітньої діяльності кафедр закладів вищої освіти. Дослідженням доведено, що проектування є ефективною технологією навчання, яка спрямовує студентів на усвідомлену діяльність і передбачає їх професійний розвиток. Проаналізовано процес педагогічного проектування в закладах вищої освіти, розкрито вимоги до викладача як суб'єкта управління проектною діяльністю. Для побудови реальної моделі проектно-технологічної діяльності в умовах закладу вищої освіти подано загальну характеристику власного досвіду роботи над проектами та відповідні рекомендації.

Інформація про авторів

Кравченко Г. Ю.,

доктор пед. н., доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця,
Україна, м. Харків

Мовмига Н. Є.,

канд. псих. наук. доцент кафедри охорони праці та навколишнього

середовища
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
Україна, м. Харків

Kravchenko H. Yu.

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department
of Pedagogy and Foreign Philology,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine

Movmyga N. E.

PhD of Psychology
National Technical University
"Kharkov Polytechnic Institute",
Kharkov, Ukraine